

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 9.

Lördagen den 10 Februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herrar *Mannerskantz* och *Gavelius* anmälde, att de inställt sig vid Riksdagen.

Justerades protokollen för den 1 och 3 i denna månad.

Företogs val af en ledamot i Bevillnings-Utskottet efter Herr Björnstjerna, och utsågs dertill

Herr Carlheim-Gyllensköld, A. T., med 40 röster.

På hemställan af Herr Grefven och Talmannen beslöt Kam-maren att vid det sammanträde, som komme att hållas nästa Onsdag, anställa val af en suppleant i Bevillnings-Utskottet.

Herr Grefven och Talmannen anförde, att han, efter öfverenskommelse med Andra Kammarens Herr Talman, finge föreslå, att vid det sammanträde, som komme att hållas nästa Lördag, skulle anställas val af tjugufyra valmän jente sex suppleanter, för ut-seende af Riksdagens Justitieombudsman och hans efterträdare.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till Riksdagens Särskilda Utskott Herr *Björnstjernas* den 7 i denna månad bordlagda motion, N:o 27, *Första Kammarens Prot. 1883. N:o 9.*

angående afskrifning af en del utaf rustnings- och roteringsbesvärerna samt aflösning af den återstående delen och om bildande af en rekryteringskassa.

*Motion ang.
aflösning af
grundskatter
från skatte-
jord, m. m.*

Föredrogs Herr *Björnstjernas* den 7 innevarande Februari bordlagda motion, N:o 28, om beredande af tillfälle att genom aflösning frigöra jord af skattenatur från densamma åliggande grundskatter, m. m.

Herr Anderson, Albert: Jemte det den nu föredragna motionen innehåller förslag om en partiel aflösning af grundskatterna, föreslås deri äfven, att skatteköpen måtte förbjudas, samt att åbolediga kronohemman måtte utarrenderas för statsverkets räkning. För min del är jag icke fullt öfvertygad derom, att de gränser, Riksdagen bestämt för det Särskilda Utskottet, äro sådana, att dessa båda förslag falla inom detsammans verksamhetsområde, och i ovisshet om, till hvilket Utskott motionen kommer att remitteras, vågar jag således yttra mig i frågan om dessa skatteköp.

Den ärade motionären anför, hurusom strax efter Carl XI:s reduktion kronan kunde anses ega omkring hälften af all svensk bygd, och hurusom sedermera denna ofantliga förmögenhet genom skatteköp förskingrats. För att betrakta naturen af skatteköpen tror jag, att man också måste taga i skärskådande en annan fråga, som dermed eger mycket nära sammanhang, nemligen frågan om åborätten. Men då ämnet erhåller denna utvidgning, blir det också nödvändigt att gå längre tillbaka i tiden, än den ärade motionären har gjort.

Man finner, att landslagarne innehålla ganska omständliga bestämmelser rörande rättigheter och skyldigheter för jordegare och landbor. Deraf liksom ock af de underrättelser, som i öfrigt från denna tid kommit till vår kännedom, kan man hafva godt skäl att antaga, att det redan på den tiden var ganska vanligt att upplåta jord åt landbor. Detta gäller i synnerhet om fräsegods och om kyrkoegendomar; antagligen hade äfven kronan vid denna tid några egendomar, som upplåtos åt landbor, men de tyckas icke hafva varit synnerligen talrika. Under reformationstiden indrogs till kronan större delen af de gods, som dittills egts af kyrkor, kloster och presterskap, och hvilka dessa i allmänhet, ja nästan uteslutande erhållit genom donationer af enskilda. Dessa gods voro redan före indragningen till kronan besatta med åbor, som erlade afrad till jordegaren, vare sig denne utgjordes af kyrkan, klostren eller presterskapet, och åbons eller landbons ställning synes icke hafva genom denna reduktion förändrats på annat sätt, än att han, i stället för att förut hafva erlagt afraden till någon andlig institution, fick erlagga den till kronan.

Afraden infördes i de första, omkring år 1540 upprättade jordeböckerna och likaså skatten på skattehemmanen, och det vill nästan

synas, som, om det också redan då liksom nu fans en bestämd skilnad mellan jordegare och åbo, denna skilnad dock icke så synnerligen stor, i det att skattejordegarens rätt var skäligen kringskuren och åbons skäligen fast, om också icke besittningsrätten var för längre tid genom lag bestämd. Åtminstone antyda några bref, som Gustaf I utfärdat, ett sådant förhållande; han säger i dessa: "våra och kronans skattebönder". Fram på 1570-talet, då till följd af krigsoroligheterna kronan behöfde mynt, påbjöd Johan III ett slags bödrättsköp; dessa upphäfdes visserligen sedermera, så att de icke spela någon rol annat än i historiskt afseende, men enligt de bestämmelser, som gälde om dessa köp, skulle kronoåbon hafva företräde att skatteköpa hemmanet efter en viss värdering.

*Motion ang.
aflösning af
grundskatter
från skatte-
jord, m. m.
(Forts.)*

Den afrad, hvilken, såsom jag nyss nämnde, infördes i jordeböckerna, synes i allmänhet icke hafva undergått någon större förändring än skatten på skattehemmanen. Om en ny skatt kom in fråga, hvilket ganska ofta hände mot slutet af 1500- och i första hälften af 1600-talet, så pålade man kronoåbon och skattebonden utan åtskilnad samma skatt. När man omkring 1720 i jordeböckerna indelade hemmansrättan i två stora afdelningar, jordeboksrättan och mantalsrättan, så infördes under jordeboksrättan denna afrad. Kronoåboarne hade dock icke någon i lag eller författningar sig tillerkänd ständig besittningsrätt till hemmanet. Visserligen begärde de i början af 1640-talet att få en sådan besittningsrätt, men det förvägrades dem. Endast i afseende på bergsmanshemman synes i särskilda fall en mera ständig besittningsrätt hafva blifvit beviljad. Först i sammanhang med indelningsverkets införande medgafs det åbor å kronorusthåll samt å hemman, hvilkas räntor indelats på militien, att de och deras efterkommande skulle få sitta kvar på hemmanen, så länge de utgjorde utskylderna.

Under 1600-talet förekommo skatteköp endast undantagsvis. De började egentligen i början af 1700-talet, då för Carl XII:s krig fordrades mycket penningar. Grundsatsen var från början den, att åbon skulle hafva företrädesrätt till skatteköp, och denna grundsats tillämpades sedermera under 1700-talet intill nuvarande tid. Numera är åbon uteslutande den som får skatteköpa. Skattebrefven från början af 1700-talet innehålla ingen särskild och uttrycklig förbindelse för köparen att betala utskylderna till kronan, utan det står, att hemmanet försäljes under skattemanna börd och rättighet, hvilket naturligtvis i sig innebär, att denne är skyldig att betala hemmanets utskylder.

I lagstiftningen under 1700-talet samt under innevarande århundrade har, så vidt jag kunnat finna, någon skilnad icke gjorts mellan de gamla skattehemmanen och de skatteköpta hemmanen. Å båda voro egarne inskränkte i afseende på dispositionsrätten öfver bärande träd samt maste- och storverksträd; men år 1830 medgafs, att egare af vare sig gammalt skattehemman eller skatteköpt hemman skulle få köpa sig sådan rätt emot en billig löseskilling; och på de senare åren har samma rätt gifvits egaren utan

*Motion ang.
aflösning af
grundskatter
från skatte-
jord, m. m.
(Forts.)*

någon lösen. Icke heller vid den ränteförenkling, som beslöts på 1850-talet, gjordes någon skilnad mellan gamla skattehemman och skatteköpta hemman. År 1869 förordnades, att grundskatterna skulle omsättas till penningar, och derigenom minskades de med omkring tio procent; men icke heller då gjordes någon skilnad mellan de gamla skattehemmanen och de skatteköpta hemmanen. Skatteköpen hafva sedan år 1700 nästan utan afbrott fortfarit och enligt uppgift af den komité, som år 1847 afgaf betänkande i fråga om förenkling af grundskatterna, fans då qvar ett jemförelsevis ringa antal kronohemman, som voro upplåtna under åborätt. Denna komité påpekade de olägenheter i många afseenden, som voro förknäpade med kvarstående af denna åborätt, och hemställde, att sådana hemman skulle omföras till skatte utan lösen till förmån för åbon. Detta förslag upptogs af Kammarkollegium i början af 1870-talet på ungefär enahanda skäl som dem, komitén anförde, och detta föranledde en Kongl. proposition till 1872 års Riksdag, med hemställan, att ifrågavarande hemman måtte omföras till skatte utan lösen. Riksdagen erkände visserligen, att en sådan omföring skulle vara nyttig ur kameral synpunkt, men man trodde, att skatteköpen skulle kunna befördras derigenom att det förordnades, att kungörelser, upptagande de hemman, som kunde skatteköpas, skulle i kyrkorna uppläsas och vid tingsställena anslås. Numera hafva skatteköpen så fortgått, att af de hemman, som kunna skatteköpas, återstodo vid 1880 års slut endast 186 mantal med en löse-skillning af 21,775 kronor.

Dessa förhållanden har jag vågat framlägga för Kammaren under anhållan, att de måtte få åtfölja den förevarande motionen vid remissen till Utskottet.

Herr Björnstjerna: Jag vill icke upptaga till vederläggning någon af de punkter, som nu blifvit framhållna af den i dessa frågor antagligen mest sakkunnige person inom denna Kammare; men ber dock att med några ord få besvara hans anförande. Jag får dervid tillkännagifva, att då jag väckte denna min motion, hade jag icke öfvertänkt densamma mer än några få timmar; men med kännedom om att mitt namn redan var uppförd på en lista till ledamot af det särskilda Utskottet, och under förmodan att detta Utskott icke kunde hafva någon motionsrätt, väckte jag densamma, emedan eljest ordet kunde afklippas mig inom Utskottet, om jag der ville yrka grundskatternas aflösning i stället för deras afskrifning, så framt förut någon motion i det syftet icke hade blifvit väckt. Jag har alltså icke hunnit att mycket sätta mig in i dessa frågor; men det beklagliga faktum, hvarom den siste ärade talaren nu upplyst, eller att endast 186 mantal numera återstå, som kunna skatteköpas, af de 23,000, hvilka tillhörde kronan i början af 1700-talet, gifver mig en ny anledning att söka åt kronan rädda åtminstone dessa 186 mantal. Detta låter som en obetydlighet; men jag har här i min hand en uppgift, som torde visa, att det på statens inkomster kan hafva något inflytande, om dessa 186 mantal varda skatteköpta eller ej. Det förekom nemligen under förra året, då fråga

var om försäljning af kronans mindre domäner, i Aftonbladet en artikel rörande Lunds domkyrkoherman, som i slutet af förra århundradet utgjorde 142 stycken. Af dessa hade 85 blifvit försälda, under det att de återstående 57 hemmanen lyckligtvis icke blefvo afyttrade, ehuru beslut derom blifvit af Riksdagen fattadt och af Kongl. Maj:t godkänt. Hela försäljningssumman för de 85 hemmanen uppgick icke till mer än 70,000 daler silfvermynt, motsvarande omkring 35,000 kronor. De öfriga 57 hemmanen, hvilka behandlades alldeles på samma sätt som kronohemman under åborätt, så att efterträdaren inträdde i företrädarens vilkor, inbragte under åren 1801—1810 tillsammans endast 54,000 kronor. Man fann då skäl att, såsom jag nu föreslagit, vid åboledighet i stället utarrendera hemmanen, och följden deraf har blifvit, att samma hemman under åren 1871—1880 gäfvö 727,000 kronor i inkomst i stället för 54,000 kronor, då de förvaltades på gamla sättet. Jag hemtar häraf anledning till det antagandet att, om mitt förslag godkännes och dessa 186 mantal kronohemman, som finnas kvar, blifva utarrenderade, skall kronan i årligt arrende erhålla många gånger den summa af 21,000 och några hundra kronor, för hvilken hemmanen kunna till skatte försäljas.

*Motion ang.
aflösning af
grundskatter
från skatte-
jord, m. m.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning hänvisades ifrågavarande motion jemte de i anledning af densamma nu afgifna yttrandena till Riksdagens Särskilda Utskott.

Föredrogs och hänvisades till Riksdagens Särskilda Utskott Herr *Nyströms* den 7 i denna månad bordlagda motion, N:o 29, angående afskrifning och aflösning af grundskatterna, samt rustnings- och roteringsbesvären, om indelningsverkets öfvertagande af staten samt angående beväringsskyldigheten.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets den 7 innevarande Februari bordlagda Memorial N:o 2, angående öfverlemnande till Särskilda Utskottet af åtskilliga till Stats-Utskottet hänvisade motioner.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets den 7 i denna månad bordlagda Memorial N:o 2, angående öfverlemnande till Särskilda Utskottet af en till Lag-Utskottet hänvisad motion.

Föredrogs, men bordlades å nyö på flere ledamöters begäran Lag-Utskottets den 7 innevarande Februari bordlagda Utlåtande

N:o 3, i anledning af väckt motion om förklaring af eller tillägg till 26 kap. 1 § Byggningsbalken.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades Friherre *Barnekow* under tre veckor från och med den 12 i denna månad.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde, hvar efter Kammaren åtskildes kl. ³/₄ 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
